

SYLABUS PRZEDMIOTU

1.	Nazwa przedmiotu w języku polskim oraz angielskim: Europa Środkowa: narody, kultury, pogranicza Central Europe: Nations, Cultures, Borderlands
2.	Język wykładowy: polski, angielski
3.	Jednostka prowadząca: przedmiot ogólnouniwersytecki
4.	Kod przedmiotu: zgodny z USOS (nadaje Dział Nauczania)
5.	Rodzaj przedmiotu: przedmiot ponadprogramowy
6.	Kierunek studiów (specjalność): wszystkie kierunki
7.	Poziom studiów: I, II stopień, jednolite studia magisterskie
8.	Semestr: zimowy (preferowany)/letni/przedmiot całoroczny*
9.	Forma zajęć i liczba godzin (w tym liczba godzin zajęć online): wykład, 28 h, wszystkie stacjonarne
10.	Wymagania wstępne w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych dla przedmiotu/modułu(<i>jeśli dotyczy</i>): orientacja w podstawowych kwestiach dotyczących historii, kultury i geografii Europy Środkowej (lub choćby głęboka chęć poznania tychże).
11.	Szczegółowe treści programowe: 1. Ogólny zarys spraw narodowościowych – ujęcia teoretyczne: naród, charakter narodu, płaszczyzny identyfikacji, fazy powstawania narodu 2. Dzieje idei Europy Środkowej – od Kongresu Wiedeńskiego (1815), przez „Mitteleuropę” (1841), „ABC” i <i>Lebensraum</i> (okres międzywojenny), „żelazną kurtynę” (po 1945), po „nową Europę” (2005) i walczącą Ukrainę (2022) 3. Próby konceptualizacji środkowoeuropejskości – w kontekstach: historii (krótkie i długie trwanie), kulturowości (wytworzone wzory kulturowe), literatury (Magris, Stasiuk, Varga, Szczerek), mitu, pogranicza, regionu i miasta (Zakarpacie, Wojwodina, Galicja, Wileńszczyzna; Cieszyn, Kraków, Lwów), geopolityki, geografii, cywilizacji („uskok cywilizacyjny” Huntingtona), psychologii społecznej („spychanie Wschodu na wschód”) 4. Zewnętrzne granice Europy Środkowej: historyczna zmienność zakresów obejmowania (delimitacji) – od mega to mikro historii (historia różnego trwania) 5. Wewnętrzne granice Europy Środkowej: podziały, głębsze kręgi kulturowe, instytucje i kategorie polityczne, zmienność przyrodnicza (Grupa Wyszehradzka, „Pribałtika”, Bałkany) 6. Śródkowoeuropejska (wielo)etniczność, wielowyznaniowość, wielojęzyczność – wielokulturowość, miasta podzielone, przesiedlenia, zmiany granic, idea kresów

	7. Konstytuanty środkowoeuropejskości („ryzykowna próba esencjonalizacji”): syntetyczna charakterystyka Europy Środkowej jako kręgu kulturowego
12.	Literatura obowiązkowa i zalecana (<i>źródła, opracowania, podręczniki, itp.</i>): Andruchowycz Jurij, Stasiuk Andrzej, <i>Moja Europa. Dwa eseje o Europie zwanej Środkową</i>, Wołowiec 2001. Ash-Garton Timothy., <i>Czy Europa środkowa istnieje?</i>, „Zeszyty Literackie 1987, z. 17. Ash-Garton Timothy, <i>Historia na gorąco. Eseje i reportaże z Europy lat dziewięćdziesiątych</i>, Kraków 2000. Bobrownicka Maria, <i>Pogranicza w centrum Europy. Slavica</i>, Kraków 2003. Buchowski Michał, Kołbon Izabela, <i>Od „Mitteleuropy” do Europy Środkowej. Zarys dziejów idei, „Sprawy Narodowościowe. Seria Nowa”</i> 2001, z. 19. Budyta-Budzyńska Małgorzata, <i>Socjologia narodu i konfliktów etnicznych</i>, Warszawa 2010. Cobel-Tokarska Marta, Dębicki Marcin, <i>Słowo i terytorium. Eseje o Europie Środkowej</i>, Warszawa 2017. Cywiński Bohdan, <i>Przeciwko Jałcie bis</i>, „Rzeczpospolita” 2003, nr 33. Czapliński Przemysław, <i>Poruszona mapa. Wyobrażenia geograficzno-kulturowa polskiej literatury przełomu XX i XXI wieku</i>, Kraków 2016. Dębicki Marcin, Zenderowski Radosław, <i>Dlaczego Cieszyń (nie) jest stolicą Europy Środkowej? Idiosynkratyczne mniemania o charakterze miasta</i>, Warszawa 2021, s. 83–141, 205–214. Dwerski Bruno, <i>Europa Środkowo-Wschodnia jako znamieny „martwy punkt” na drodze z Zachodu na Wschód</i>, „Rocznik Leszczyński” 2015, t. 15. Galusek Łukasz, <i>Porwana Ukraina albo o tym, dlaczego warto być radykalnym</i>, „Herito” 2023, nr 49. Huntington Samuel P., <i>Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego</i>, Warszawa 2000, s. 229–247. Kundera Milan, <i>Zachód porwany albo tragedia Europy Środkowej</i>, „Zeszyty Literackie” 1984, z. 5. Podraza Antoni, <i>Zakres przestrzenny i historia regionu</i>. „Prace Komisji Środkowoeuropejskiej” 1993, nr 1. Purchla Jacek et al. (red.), <i>Mit Galicji</i>, Kraków 2014. Riabczuk Mykoła, <i>Przełom roku 2014. Od „dwóch Ukrain” do jednego narodu obywatelskiego?</i>, „Kultura i Społeczeństwo” 2015, nr 2. Riabczuk Mykoła, <i>Wschodniosłowiańska „umma” a problem emancypacji: o „słabej” tożsamości Ukraińców i Białorusinów</i>, [w:] <i>Polska Wschodnia i orientalizm</i>, Tomasz Zarycki (red.), Warszawa 2013. Sadowski Andrzej, <i>Pogranicze cywilizacyjne</i>, [w:] <i>Studia nad granicami i pograniczami. Leksykon</i>, Elżbieta Opiłowska et al. (red.), Warszawa 2020. Stasiuk Andrzej, <i>Jadąc do Babadag</i>, Wołowiec 2004. Szczerek Ziemowit, <i>Międzymorze. Podróże przez prawdziwą i wyobrażoną Europę Środkową</i>, Warszawa–Wołowiec 2017. Szczerek Ziemowit, <i>Via Carpatia. Podróże po Węgrzech i Basenie Karpackim</i>, Wołowiec 2019. Todorova Maria, <i>Bałkany wyobrażone</i>, Wołowiec 2008. Varga Krzysztof, <i>Czardasz z mangalicą</i>, Wołowiec 2014. Varga Krzysztof, <i>Langosz w jurcie</i>, Wołowiec 2016. Wolff Larry, <i>Wynalezienie Europy Wschodniej. Mapa cywilizacji w dobie Oświecenia</i>, Kraków 2020. Zarycki Tomasz, <i>(Od)czytania Larry’ego Wolffa po polsku</i>, „Nowa Europa Wschodnia” 2020, nr 4.

	Zenderowski Radosław, <i>Europa Środkowa jako „ucieczka przed Wschodem” czy „pomost” między Wschodem a Zachodem?</i> , [w:] <i>Europa Środkowa: wspólnota czy zbiorowość?</i> , Radosław Zenderowski (red.), Wrocław–Warszawa–Kraków 2004.
13.	Warunki i forma zaliczenia przedmiotu: egzamin: rozmowa na wybrany przez studenta temat
14.	Łączna liczba godzin: 30
15.	Liczba punktów ECTS (<i>jeśli dotyczy</i>):

*) wybrać właściwe

„Zachętka” dla studentów:

Wykład ma być opowieścią (choć – mam nadzieję – niewolną od dialogów) o Europie Środkowej jako o swoistym kręgu kulturowym: jej historii, kulturze, geografii oraz – co nie najmniej ważne – ludziach, których los kołysze ze Wschodu na Zachód i z powrotem. Ta opowieść jest efektem moich historiozoficznych poszukiwań i etnograficznych doświadczeń, wyjazdów krajoznawczych i podróży literackich. W tym sensie jest to kolejna próba uchwycenia miejscowego *genius loci*, zbudowania (z pewnością niepełnego) obrazu tych ziem i ich mieszkańców, od Europy Północno-Wschodniej po Bałkany; próba być może nieudana, ale przecież nie o ostateczne konkluzje tu chodzi, lecz o rozważania, dygresje i poszukiwania – o wszystko to, co ma prowadzić do lepszego zrozumienia specyfiki tej części kontynentu.